

Πρὸς σέ δὲ τέλος, λύρα,
 Ὁ λογισμὸς μου φέρεται.
 Νὰ μείνης βλέπω ὀρφανὴ κῦδόκησεν ἡ μοῖρα.

Ἀκούετε! Ἡ θάλασσα μετὰ φωνῶν μυρίων
 Σφοδρῶς σὰς ἐπιπλήττει·
 Κ' ἐν ᾧ σεῖς ἴστασθε ψυχροὶ καὶ μετὰ τὸ βλέμμα κρύον·
 Αὐτὴ μεγάλως φρίττει.
 Τὰ δὲ ἀφρώδη κύματα
 Θὰ μαρτυρήσουν, ὦ γονεῖς, τὰ φοβερά σας κρίματα.
 ὦ θάλασσα, ὦ κύμα!
 Φανεῖτε καὶ σεῖς εὐμενεῖς πρὸς ἐν ἀθῶν θῦμα.

Κ' ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ἅπτε πολυβρέμον κύμα,
 Ἄλλ' εὖρε τὴν ζωὴν ἐκεῖ ἀντὶ τὸ μαῦρον μνήμα.

Ἐν Μυχκεστρίᾳ, Δεκέμβριος 1874.

Ζ. Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ.

ΤΟ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΩΝ ΚΡΟΚΟΔΕΙΔΩΝ.

Ἐσχάτως αἰθρίαν τινὰ καὶ θερμὴν ἡμέραν ἀφήσαμεν ὁ ἀδελφός μου Ἀρθούρος καὶ ἐγὼ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ χωρίον *Manfalout*, μόνοι ἐντὸς ἀκατίου μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ εὐαρίθμου πληρώματός του. Ἡ γαλήνη διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἀπηνύδησαμεν ἀμφοτέροι ἐκμυζῶντες πορτοκάλια, τοξεύοντες περιστερὰς, καπνίζοντες χασίς — φάρμακον, οὐ μόνον ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ καθιστᾷ ἡμᾶς ἀσθενεῖς — κεκλιμένοι δὲ ἐν τῷ στενῷ ἡμῶν κοιτωνίσκῳ ἐπεκαλούμεθα πάσαις δυνάμεσι τὸν ἀνεμὸν χαμψήν, πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐκ δυσμῶν περιμενόμενον.

— Χασάν, λέγει ὁ ἀδελφός μου πρὸς τὸν ὁδηγόν, ἐάν δὲν εὕρης δι' ἡμᾶς ἐργασίαν τινὰ, πορεύομαι κατ' εὐθείαν ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ χαρέμιον τοῦ Πασᾶ καὶ ἐναγκαλίζομαι τὴν ὡραιότεραν τῶν γυναικῶν του. »

— Χά! χά! χά! εἶπε γελῶν ὁ χασάν.

— Μεῖνε! Θὰ διδάξω τὸ μικρὸν τέκνον σου, ὅπερ παίζει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, νὰ ψάλλῃ τοὺς χριστιανικοὺς ὕμνους τοῦ αἰδεσιμωτάτου δόκτορος Οὐάτ. (*Watt*)!

— Χό! χό! χό! ἐξηκολούθησε καὶ πάλιν γελῶν ὁ Χασάν διὰ τόνου ἥττον ἱλαροῦ.

— Ναί, ἀλλὰ θὰ ἐξετάσωμεν τοὺς λογαριασμούς σου.

— Ἀ! ἐψιθύρισε τότε ὁ ὁδηγός, ὅλος σοβαρὸς γενόμενος ἤδη.

Ἐπειτα δὲ, σκεφθεὶς ὀλίγον μετ' ἀνήσυχον ἥθος :

— Κύριε, ἐπανελάβεν ὁ πονηρὸς, τὰ σπήλαια τοῦ *Maädbeh* μόλις ἀπέχουσιν ἐντεῦθεν μίλια τέσσαρα πρὸς τὴν ἔρημον. Δύνασθε νὰ ὑπάγητε ἐκεῖ ἐπὶ ὄνου μέχρι τῆς εἰσόδου.

— Μοὶ ἐφάνη ὅτι κάκου ἤκουσα τὸ ὄνομα τοῦτο *Maädbeh*. Σκεφθεὶς ὀλίγον ἐνεθυμήθην ὅτι, ὅτε ἤμην νέος πολὺ καὶ ἐμαθήτευον, ἡ ἀξιόλογος παιδαγωγός μου, ἡ φροντίζουσα δι' ἡμᾶς εἶχε τὴν συνήθειαν — ἡδονὴ ἢ καθήκον ἦτο δι' αὐτήν; ἀγνοῶ

— νὰ ἀναγινώσκῃ κατὰ τὴν μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ὥραν ὑψηλοφώνως βιβλίον περιηγήσεων. Τὸ βιβλίον τοῦτο κατέστη ἤδη πανάρχαιον· ἀλλ' ὅποιαν ἡδονὴν κέρισκομεν εἰς τὰς θαυμασίας αὐτοῦ διηγήσεις ἡμεῖς τὰ μικρὰ παιδία, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διακοπτόμενα, ἵνα τὰ κοῦφα σχόλια τοῦ νέου *Harry* διορθωθῶσι διὰ τῆς εὐστόχου κρίσεως τῆς ἀδελφῆς του 'Ιουλίας! Ἐν τῷ περὶ οὗ ο ὁ λόγος βιβλίῳ ἐξιστοροῦντο τὰ φρικώδη συμβάντα *Leigh* τινὸς, μέλους τῆς βουλῆς καὶ δύο φίλων του, εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ σπήλαια τοῦ *Maaddah* πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν λαβόντα χώραν. Τὸ βιβλίον ἐκλείτο αἱ οἰκιακαὶ ἐσπερίδες ἢ αἱ χειμεριναὶ ἐσπερίδες, δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς· ἀλλ' ἐνθυμούμαι κάλλιστα ὅτι οὐδέποτε ἐλησμονοῦμεν τὴν πατρικὴν ἐστίαν ἢ ὅτε ἠκροαζόμεθα τὴν διήγησιν τοῦ ἐπεισοδίου τούτου τοῦ σπηλαίου τῶν κροκοδείλων τοῦ *Maaddah*.

Ἐννοεῖται ὅτι, ὅτε ὁ ὁδηγὸς, χωρὶς πολὺ νὰ σταθμίσῃ τοὺς λόγους του, μᾶς εἶπεν ὅτι τὰ περίφημα ταῦτα σπήλαια ἦσαν ἐγγὺς τοῦ τόπου, ἔνθα εἴμεθα ἠγκυροβολημένοι, ἀπεφάσισα πάραυτα νὰ τὰ ἐπισκεφθῶ μ' ὅλα τὰ φρικαλέα τοῦ *Leigh* συμβάντα. Ἡ ἐν τοῖς σπηλαίοις εἴσοδος ἐν τοῖς τοῖς δὲν ἦλθε διόλου εἰς τὸν νοῦν τοῦ Χασάν, ὅτε μᾶς προέτεινε περίπατον ἐπ' ὄνου πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν, ὅπως δὲ πάντες οἱ ὅμοιοί του, ὁ καλὸς ἡμῶν ὁδηγὸς προσεπάθησεν ὅσον ἠδύνατο ὅπως μᾶς μεταπέισῃ. Ὁφείλω ὁμῶς νὰ ἀποδώσω αὐτῷ τὸν δίκαιον ἔπαινον ὅτι, ὅτε μᾶς εἶδεν ἀποφασισμένους νὰ μὴ ὑποχωρήσωμεν εἰς οὐδεμίαν νοουθεσίαν του, διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ παρεκτραπῶμεν τῆς ὁδοῦ, ἐξεπλήρωσε μέρη τέλους τὸ καθήκον του.

Τὸ πρῶτον ζήτημα ἦτο φυσικῶς νὰ προμηθεύσῃ ἡμῖν ὁδηγοὺς, διότι ὁ Χασάν αὐτὸς οὐδέποτε ἐπεχείρησε τὴν ἐκδρομὴν ταύτην. Μετὰ δυσκολίας ἐπετύχωμεν δύο νέους ἐξ *Amabdi*, ἐπιφορτισθέντας νὰ ἔλ-

θωσι καὶ παραλάβωσιν ἡμᾶς ἐπὶ τῶν ὄνων των περὶ τὸ λυκαυγές.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἤδη δύσει, τὸ δὲ πυκνὸν τῆς Αἰγύπτου λυκαυγές ἐκάλυπτεν ἔτι τὴν χώραν, ὅτε κατὰ τὴν ὀριθεῖσαν ὥραν διήλθομεν ἀθόρυβως τὸν ποταμὸν καὶ ἀπεβιβάσθημεν ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς ἀπέναντι παραλίας. Ὁ ἄῃρ ἦτο πνιγερὸς ἀκόμη, διότι τὸ χαμψὴν ἐπλησίαζε καλύπτον τὸν ὀρίζοντα. Ἀπέναντι ἡμῶν ὑψοῦντο οἱ ἐκ γρανίτου λόφοι· ἐπισθεν ὁ Νεῖλος ταχὺς καὶ ψιθυρίζων ἐν τῷ στενῷ αὐτοῦ κατείρχετο λίαν.

Οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν ἐβράδυνον, ἡμεῖς δὲ ἠναγκασμένοι νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν θέλησίν των. Ὁ οὐρανὸς ἐσκοτίζετο βαθμηδὸν ἐν ὅσῳ αἱ τελευταῖαι ἀνταύγειαι τῆς σελήνης ἀπεσβέννοντο ἐν τῷ ὀρίζοντι. Τὰ ὄρη ἡμαυροῦντο· καὶ αὐτὴ ἡ ἄμμος, ἐφ' ἧς ἐβαδίζομεν, καθίστατο βαθμηδὸν δυσδιάκριτος. Μετ' οὗ πολὺ αἱ ἀγριόχηνες ἤρξαντο τῶν πρωϊνῶν αὐτῶν κραυγῶν, τὴν ἀτμόσφαιραν πληροῦσαι ἐρρίνων κραυγῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκγατέλειπον τὴν κατοικίαν αὐτῶν. Ὁ Ζίεας ἐξήγειρε τοὺς συντρόφους του διὰ τῆς χαρμωσύνου αὐτῶν μουσικῆς, μία δὲ θῶς διήλθε σχεδὸν μεταξὺ τῶν σκελῶν μας πρὸς τὴν ἔρημον δρομαία διευθυνομένη.

Ὁ ἥλιος ὑψοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν ἐφάνησαν οἱ δύο νέοι, καὶ, νὰ εἶπῃ τις τὴν ἀλήθειαν, ἐχάρημεν ἰδόντες αὐτοὺς φθάσαντας, διότι ἵνα ἱκανοποιήσωμεν τὴν εὐλογον ἡμῶν ἀνυπομονησίαν, ἐτρέχομεν τόσον, ὥστε εἰδὸς τι ἀνθρακὸς τῆς παραλίας εἶχε διέλθῃ τὰ ὑποδήματα καὶ τὰς περισκελίδας ἡμῶν· τὸ βαδίζειν περὶ ἡμῶν ἦτο δι' ἡμᾶς ἀληθὲς βάσανος.

Ἐπὶ τέλους ἀνεχωρήσαμεν· ἡ ὁδὸς διείρχετο δι' εὐρέων πεδίων σίτου, ἀφθόνων συνήθως ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νεῖλου ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ. Ἦτο Ἀπρίλιος, ἐποχὴ ὀλίγον προχωρημένη διὰ ταξείδιον τοιοῦτον, ἡ δὲ γῆ ἦδη πράσινος. Ἐπὶ τοῦ ἱσοπέδου ἐδάφους ἐξεῖχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τετράγωνον ἐκ καννάβου ἢ σακχαροκλάμου. Ἀρᾶς ὁ ἥλιος προβαίνων τῶν ὁρέων περιεβλήθη

τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ λάμψιν, ἐβαδίζομεν παρὰ τὰ ὑψώματα τοῦ χωρίου, διήλθομεν δὲ ἀπαρατήρητοι διὰ μέσου τῶν κομψῶν φυτειῶν τῶν φοινίκων, τῶν περικυκλούντων αὐτό. Ἀκολουθῶς εὐρέθημεν ἐκ νέου ἐντὸς μεγάλων ἀγρῶν σίτου, ἀκτινοβολούντων μὲ τὸ λευκὸν τῆς πρωῒας φῶς.

Χωρὶς νὰ ἀπαντήσωμεν ψυχὴν ζῶσαν, ἐβαδίσσαμεν ἐπὶ δύο ὥρας ἐντὸς τῶν γονίμων τούτων ἀγρῶν καὶ ἐφθάσαμεν τέλος εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἐκ γρανίτου λόφων. Ἀφοῦ ἐβαδίσσαμεν κατὰ μῆκος ἑκατοντάδας τινὰς μέτρων, οἱ ὁδηγοὶ μᾶς ἔφερον εἰς φάραγγα ἁμώδη, ἣτις ὁμοιάζει πρὸς βασιλικὴν ὁδὸν τῶν ἀρχαίων Φαραώ. Οὐδεμίαν περιγραφὴν δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὸν μὴ περιηγηθέντα τὰ μέρη ταῦτα ἀναγνώστην ἰδέαν τῆς κοιλάδος ἐκείνης τῆς ἐρημώσεως. Οὐδὲν δένδρον, οὐδεὶς καυλὸς χόρτου, οὐδεμίαν κορυφὴν βρύου. Οὐδὲν, ἀπολύτως οὐδὲν, ἀποκρύπτει τὸ γυμνὸν καὶ κιτρινοειδὲς τῆς πέτρας, οὐδὲν κηλιδοῦν καὶ αὐτὴν, οὐδὲν πρὸς συλλογὴν ἔστω καὶ ἐλαχίστου τεμαχίου σηπομένου φύλλου. Αἱ κυαναῖ σκιαὶ κατέπιπτον εὐθείαι καὶ ζωηραὶ ἐπὶ τῆς ἁμμου. Ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ οἱ βράχοι καυστικοὶ καὶ ἀκτινοβόλοι ὑψοῦντο πρὸς τὸν οὐρανὸν, διὰ τῆς πεδιαδὸς ἐκπέμποντες πυρίνους ἀκτῖνας ἀνηλεοῦς ἡλίου. Κλείοντες τὰ βλέφαρα ἡμῶν ἐβλέπομεν κίτρινον φῶς μετὰ γραμμῶν ἐρυθρῶν· τὰ χεῖλη ἡμῶν κατεσχίζοντο αἷμα ἀποστάζοντα ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς θερμότητος τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς καυστικῆς ἁμμου, ἣτις ὡς νέφος ὑψοῦτο ἄνω τῶν ποδῶν μας.

Ἐβυθίζομεθα μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον ἐντὸς τῶν πνιγερῶν τούτων λόφων, ὅτε μὲν διερχόμενοι ὁροπέδιον, οὗ ἡ θερμότης ὁμοιάζει πρὸς ἀέρα μόλις ἀποσβεσθέντος κλιβάνου, ὅτε δὲ ἀνερχόμενοι φάραγγα, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἡ πρασίνη τοῦ Νείλου πεδιάς, ὑπὸ ὀρίζοντος ἐξ ὁρέων ἀπὸ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ ποταμοῦ κλειομένη.

Πρὸ ὥρων ἤδη μόνον θόρυβον ἠκούομεν· τὸ πνευστῶν βῆμα τῶν ζώων μας καὶ καμμίαν λέξιν ἀπὸ χειροῦ εἰς καιρὸν τῶν νέων

Ἀράβων, πλησίον ἡμῶν πορευομένων. Τοιοῦτον ἀκτινοβόλον ἦτο τὸ φῶς, τοσοῦτον ἀπόλυτος ἡ σιωπὴ, τοσοῦτον μονότονον τὸ χρῶμα τῆς φύσεως, ὥστε ἡ συνοδία ἡμῶν ὁμοιάζει πρὸς διερχόμενα φάσματα. Πρᾶγμα, ὅπερ αἰετοῦ παρατηρεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐν Αἰγύπτῳ· ἀλλ' οὐδέποτε ἐξεπλάγην τοσοῦτον ὅσον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Ἄνθρωπος ζῶν δὲν ἐφαίνετο.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν σιρὰν τῶν ράχων, ἡ ἁμμος ἦτο ἐκεῖ ἀφθόνως μεμιγμένη μὲ λάμπουσιν κόκκιν, ἣτις καθίστα αὐτὴν στίλβουσιν ὡς κρύσταλλον. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθομεν εἰς κοιλάδα περικυκλωμένην ὑπὸ ὀξέων βράχων. Ἐν τῷ κέντρῳ ἐφαίνετο ὁπῆ ἐπιμήκης.

Ἐπηδήσαμεν ἀπὸ τῶν ὄνων, ἀφοῦ τοὺς ἐδέσαμεν, ἐζητάσαμεν δὲ τὴν εἴσοδον, ὁμοίαν μὲ στόμα φρέατος. Εἰς τῶν Ἀράβων ἐφάνη διατεθειμένος νὰ κατέλθῃ ὁ σύντροφός του ὅμως φρονιμώτερος ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω. Ὁργανίσσαμεν λοιπὸν τὴν πορείαν τῆς συνοδίας· εἰς Ἀραψ ἐπὶ κεφαλῆς, εἶτα ὁ Ἀρθούρος, εἶτα ὁ Χασάν, τέλος δὲ ἐγώ. Ἀφήσαμεν ἑαυτοὺς νὰ ὀλισθήσωσιν ἄνευ ἀπενκταίου τινὸς εἰς τὸ βάθος τῆς ὁπῆς, ἀκολουθῶς δὲ ὀλισθήσαμεν κατὰ σειρὰν ἐπὶ πολλῶν πετρῶν, αἵτινες ἐφαίνοντο ὅτι ἠθελον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πέσει καὶ διὰ παντὸς κλείσει τὸ στόμιον εἰς τοὺς καθ' ὑπερβολὴν περιέρχους περιηγητάς.

— Ἦδη δὲ, λέγει ὁ Ἀρθούρος ἡσύχως καθίσας εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ὁπῆς, τί θὰ εὐρωμεν ἐνταῦθα; Μὴ ἐκρύβῃ θησαυρός τις ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Kidd; (1) Λέγε Χασάν.

— Μὰ τὴν πίστιν μου, κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Χασάν. ὑπάρχει καὶ τι, μάλιστα· εὐρίσκονται κροκόδειλοι ἐνταῦθα, κύριε!

Ἦνάψαμεν τὰ κηρία μας καὶ κύπτοντες ἐπροχωρήσαμεν 8—10 πόδας ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, ἐνθα τὸ χθαμαλὸν τῆς ὁπῆς ἠνάγκαζεν ἡμᾶς νὰ βαδίζωμεν τετρα-

(1) Διαβόητος πλοίαρχος πειρατῶν.

ποδητέ. Τὸ ὕψος τοῦ στενοῦ ὅλονεν ἡ-
λαττοῦτο εἰσέτι, καὶ τεσσαράκοντα βήματα
ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἠναγκάσθημεν νὰ προχω-
ρήσωμεν διὰ τῶν γονάτων. Ἀκριβῶς κα-
θ' ἣν στιγμὴν ἤρχισα νὰ ἀνησυχῶ ὀλίγον, τὸ
ἔδαφος ὑψώθη καὶ εἰσῆλθουσαν εἰς αἰθουσάν
κεκοσμημένην ὑπὸ ὠραίων σταλακτιτῶν.
Μολονότι ἦτο ὑψηλὴ, εἶχε μόνον τριάκοντα
σχεδὸν ποδῶν μῆκος· ὁ ἀὴρ ἀπειτελείτο ἐκ
λεπτῆς ἁμμου. Ἐν τῇ μᾶλλον μεμακρυ-
σμένη γωνίᾳ ἠνοίγετο ὁπή, ἐντὸς τῆς ὁποίας
ἐπροχωρήσαμεν ὀλίγον ὄρθιοι. Εἶτα ἐκ νέου
ἤρχισαμεν ἔρποντες διὰ τῶν γονάτων,
μακρύτερον δὲ διὰ τῆς κοιτίας. Βαθμηδὸν ὁ
ἀὴρ καθίστατο πνιγνρότατος, ἡ δὲ ἀτμό-
σφαιρα, καθ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν, ἀνωτέρα
πάσης περιγραφῆς. Γνωρίζω ἐκ πείρας τὴν
θερμότητα τῶν δύο τροπικῶν εἰς ἀμφοτέρα
τὰ ἡμισφαίρια· ἐγνώρισα τὴν ἔρημον καὶ
ἐπλευσα τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν κατὰ
Μαίον· οὐδέποτε ὁμῶς ὑπέφερα τοιαύτην
στενοχωρίαν ὅσῃν ἐντὸς τῶν δυσωδῶν τού-
των σπηλαίων!

Ἐξήλθομεν τέλος τῆς εὐθείας διόδου,
καίτοι δὲ ἦτο ἀδύνατον νὰ σταθῶμεν ὄρ-
θιοι, ἡδυνάμεθα μᾶλα ταῦτα νὰ ἐκτείνω-
μεν κατὰ θέλησιν τὰς κνήμας καὶ χεῖρας
ἡμῶν. Τὸ δωμάτιον, εἰς ὃ εὐρέθημεν τότε,
ἦτο αἰθουσα εὐρεία καὶ χαμηλὴ, ἐντὸς τῆς
ὁποίας ὑπῆρχον σωροὶ λίθων ὑψούμενοι
σχεδὸν μέχρι τῆς ὀροφῆς. Ἀνερχόμενοι ἔ-
καστον βράχον μετὰ προσοχῆς, διότι τὰ
διάμεσα ἐφαίνοντο ἡμῖν ἄβυσσοι, προσε-
κρούσαμεν αἰφνης κατ' ἀληθοῦς νέφους νυ-
κτερίδων, αἵτινες ἐπέπεσον καθ' ἡμῶν, μᾶς
ἐπληττον κατὰ πρόσωπον διὰ τῶν πτερύ-
γων των καὶ περιεπλέκοντο ἐπὶ τῆς κόμης
καὶ τῶν γενείων ἡμῶν. Οὐδέποτε, νομίζω,
ἄνθρωποι κατελήφθησαν ὑπὸ ὠραιότερου
φόβου ἢ ὅταν τὸ σμήνος τοῦτο περικύκλω-
σεν ἡμᾶς. Ὁ Ἀρθούρος ἐκίνει τοὺς βραχί-
ους ὡς πολύπους ἐν ὥρᾳ κλύδωνος.

Ὁ Χασάν ἀκίνητος ἐπὶ λίθου ἐκραύ-
γαζε καὶ ἐπεκαλεῖτο εἰς βοήθειάν του ὁ-
λους τοὺς ἁγίους τοῦ Μουσουλμανικοῦ πα-
ραδείσου. Ἀπέσπων τὰς τρίχας ὅπως ἐλευ-

θερώσω τὴν κεφαλὴν μου. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν
μόλις ἐξέλειπον καὶ ἐπανείρχοντο ἀμέσως.
Ὡς καταιγὶς ζωογονουμένη ὠλισθαίνον ἔ-
ξω τοῦ ὑπογείου, πλήττοντες τοσοῦτον αἰ-
φνιδίως τὸν ἐπὶ τῆς εἰσόδου μείναντα Ἀ-
ραβὰ, ὥστε ὁ νέος ἤρχισε νὰ προσεύχηται.

Μετὰ τὴν διακοπὴν ταύτην ἐπανελάβο-
μεν τὴν ἀναβασιν ἡμῶν ἐπὶ τῶν πετρῶν.
Ἐπὶ τοῦ ἐτέρου μέρους ὑπῆρχε τετράγωνος
εἰσοδος, ἀπὸ ἀνθρώπινον χεῖρα κατασκευα-
σμένη, ἦτο δὲ τὸ πρῶτον σημεῖον ἀνθρωπί-
νου ἔργου, ὅπερ ἀπηντήσαμεν.

Μετὰ τινὰς στιγμὰς αἰσθανθεὶς ἐπὶ τῆς
χειρὸς μου μαλακὸν πρᾶγμα, τοσοῦτον τα-
χέως ἐστράφην εἰς τὰ ὀπίσω, ὥστε μικροῦ
ἐδέεσσε νὰ θραύσω τὸ κρανίον μου ἐπὶ τῆς
ὀροφῆς· ἐνταυτῷ προέτεινα τὸ κηρίον μου
ὅπως ἀναγνωρίσω τὸν ἐχθρὸν, ἐὰν ἐχθρὸς
ἦτο.

Εἶδον τότε ὅτι τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἐσυρό-
μεθα, ἦτο ἐστρωμένον ἐξ ἀνθρωπίνων λει-
ψάνων, καὶ ὅτι τὸ ἀντικείμενον, ἐφ' οὗ εἶ-
χον θέσει τὴν χεῖρα ἦτο ἡ μικρὰ καστανό-
χρους κόμη γυναικός. Πλησίον τῶν γονά-
των μου ὑπῆρχε κνήμη παιδίου. Κεφαλὰί
καὶ μέλη—τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων εἰσέτι κε-
καλυμμένα διὰ τῶν ὑφασμάτων τῆς ταρι-
χεύσεως—ἀπειτέλουν τὸ ζοφερὸν καὶ πέν-
θιμον τοῦτο ἔδαφος. Ἐδῶ ἡ κιτρινίζουσα
ὄψις ἱερέως τινὸς ἢ εὐγενοῦς ὑποκειμένου,
ἐκεῖ δὲ ἐστηριγμένον ἐπὶ τοῦ τείχους ἐ-
φαίνετο ὄρθιον καὶ γυμνὸν τὸ σῶμα γυναι-
κὸς μὲ τὸ στήθος εἰδεχρῶς βεδυθισμένον.

Ἐκ τῆς φρικώδους ταύτης σκηνῆς ἡκο-
λουθήσαμεν ἄνευ ἐτέρας διακοπῆς τὴν πρὸς
τοὺς ταφους τῶν ἱερῶν κροκοδείλων πο-
ρεῖαν ἡμῶν. Φθάσαντες ἐκεῖ εὐρέθημεν ἀπέ-
ναντι θεάματος πράγματι περιέργου. Τὰ
ζῶα ἔκειντο ἐπὶ τοῦ ἔδαφους τοῦ σπηλαίου
ὅσον οἶόν τε πυκνότερον καὶ σεσωρευμένα
τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ εἰς ἴδια στρώματα, χω-
ρίζόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ φύλλων φοί-
νικος.

Μέχρι τίνος ἡ σειρὰ αὕτη τῶν τάφων
ἐξετείνετο ἐντὸς τοῦ ὄρους; Οὐδεὶς ἐγνώ-
ριζε νὰ μᾶς εἴπῃ· δύο αἰθουσαι μόνον εἰσὶ

προσιταὶ πρὸς τὸ παρὶν. Δὲν μοι ἐφάνησαν τὰ σπήλαια κατ' οὐδένα τρόπον ἔργον ἀνθρώπινον· ἀλλὰ μοι φαίνεται πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ σημερινὴ εἰσοδος εἶναι εἰς τὰ ὁπισθεν. Εἶναι δὲ προφανῶς ἀδύνατον οἱ κροκόδειλοι νὰ ἐκομίσθησαν εἰς τὸ ταφεῖον αὐτῶν διὰ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς διήλθομεν· πολλοὶ μεταξὺ αὐτῶν εἰσὶν ἀναστήματος τοσοῦτον ὑπερμεγέθους, ὥστε ἀπολύτως ἀδύνατον ἦτο νὰ διέλθωσι διὰ τῶν χαράγμων, ὅς ἀνεκαλύψαμεν. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν ὅτι ὑπάρχει ἡ ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἑτέρα εἰσοδος εὐκολωτέρα, ἡ δὲ τὴν σήμερον ὑπάρχουσα ἢ δὲν ὑπῆρχε ἢ δὲν ἦτο ἐν χρήσει εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ ἱερὰ ταῦτα ζῶα ἀλληλοδιχδόχως ἐκεῖ ἀπεθηκεύθησαν.

Ἡ κητάταξις αὐτῶν ἦτο ἀπλουστάτη· Ἐσώρευον σειρὰς σωματίων τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ, μέχρις οὗ τὸ σπήλαιον ἐπληροῦτο ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς· ἀκολουθῶς οἱ νεκροθάπται μετέβαινον εἰς τὸ πλησιόχωρον σπήλαιον πληροῦντες καὶ αὐτὸ νεκρῶν θεοτήτων. Ἦτο λοιπὸν ἀδύνατον νὰ ἐννοήσωμεν τὸ μέκος καὶ πλάτος τοῦ ταφείου, οὐδεὶς δὲ θέλει δυνηθῆ νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἐν ὅσῳ τὰ ἄντρα δὲν κενωθῶσιν.

Ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων τοῦ παραδόξου τούτου ὑπογείου εἶναι καὶ ἡ πληθὺς τῶν μικρῶν κροκοδείλων. Ὑπῆρχον μεταξὺ αὐτῶν τινὲς μόλις γεννηθέντες· πολλοὶ δὲ εὐρίσκοντο εἰσέτι ἐντὸς τῶν ὠν. Τετυλιγμένοι ἐνδον ὑφάσματος ὡς μούμιαι, ἦσαν προσκεκολλημένοι κατὰ δεσμίδας, ἀνά εἴκοσι πληροῦντες τὰ διάμεσα. Κατὰ συμπερασμὸν ὑπελογίσσαμεν ὅτι περίξ ἐκάστου ἐφήβου ἔρπετοῦ ὑπῆρχον πεντακόσια τοιαῦτα μικρὰ κατὰ δεσμίδας. Ἐν δὲ ταῖς δύο αἰθούσαις, ἐνθα δύναται τις νὰ εἰσέλθῃ ἔρπων διὰ μέσου τῶν μούμιων, συμπεραίνω ὅτι ἀδύνατον νὰ ὑπῆρχον ὀλιγώτεροι τοῦ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου, προσέτι δὲ (ἐπειδὴ δὲν δύναται τις νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου σπηλαίου) ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπῆρχον καὶ ἐκεῖ δεκάκις πλείονες.

Ὡς εἶπον, δὲν ὑπάρχει οὐδὲν μέσον ὅπως λάβῃ τις ἰδέαν τῆς ἐκτάσεως τῶν σπηλαίων τούτων πεπληρωμένων μέχρι τῆς ὀροφῆς ὡς βαρέλιον ἀριγκῶν. Ὅποια τεραστία λοιπὸν θνησιμότης πρέπει νὰ ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν ὠν καὶ τῶν νέων, ὅπως παράσχῃ τοιαύτην κολοσσαίαν ποσότητα μούμιων; Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι, τοσοῦτον συνετῶς σεβόμενοι τοὺς φολιδωτοὺς αὐτῶν θεοὺς, ὅτε οἱ θεοὶ οὗτοι εἶχον ὁδόντας, ὄνυχας καὶ θώρακα, οὐδέποτε ἔχανον τὴν εὐσεβῆ περίστασιν νὰ ἀποδώσωσι πρόωρον τῷ Ὀλύμπῳ τὴν νέαν αὐτῶν οἰκογένειαν;

«Ὅποιος ἀστεῖσμός! θὰ εἴπητε. Οἱ Αἰγύπτιοι γελοῖοι ὡς πρὸς τοῦτο! Ἀδύνατον! Τοῦναντίον, δὲν γνωρίζω φυλὴν τόσον γελοίαν ὅσον οἱ ἀρχαῖοι οὗτοι κάτοικοι τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου. Δὲν εἶναι θαυμαστὰ ἀνυπερβλήτως; Ὁ κόσμος κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας τῆς ἀμαθείας ἐνόμισεν ὅτι ὁ Αἰγυπτιακὸς χαρακτήρ ὀλίγον πνευματώδης καθ' ἑαυτὸν δὲν ὑπηρετεῖ οὔτε καὶ ἐκουσίως τὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων. Τὸ Αἰγυπτιακὸν πνεῦμα ἦτο μόνιμον, σταθερὸν, ἀξιοσεβαστὸν τρόπον τινά.

Ἐξετάσαντες τὰς προσιτὰς γωνίας τοῦ σπηλαίου καὶ ἐκλέξαντες δείγματα τινὰ ἐκ τοῦ περιεχομένου ἐν αὐτῷ, ἐσπεύσαμεν νὰ ἀναχωρήσωμεν, διότι τὸ πενήτωδες φαντασιώδες θέαμα τῶν σπηλαίων τούτων φωτιζομένων ὑπὸ τῶν κηρίων ἡμῶν διήρκεσε πολὺ, τῶν ἀναμεμιγμένων ἀνθρωπίνων μελῶν καὶ τῶν τεμαχίων τῶν μούμιων παριστάντων φρικτῶδες τι. Ἠρχίσασμεν λοιπὸν νὰ ἀποσυρόμεθα ναυτιῶντες ἐκ τῆς θεομότητος, τοῦ μεμολυσμένου ἀέρος καὶ τῶν μυστηρίων τοῦ σπηλαίου. Ἀνεπαύθημεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν εἰς τὸ δεύτερον δωματίον, καὶ ἀνελάβομεν τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξόδου καὶ τοῦ ἐλευθέρου ἀέρος.

Ἐννοεῖτε πόσον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐφάνη ἡμῖν λαμπρὸν, καὶ ὅποιαν ἡδονὴν ἡσθάνθημεν ἀναπνεύσαντες τὴν καυστικὴν ἀτμό-

σπαιραν, δροσεράν ὅμως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, παραβαλλομένην πρὸς τὴν ὑπόγειον κάμινον, ἐξ ἧς ἐξήλθομεν.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.)

Σ. ΣΤΑΗΣ.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ.

Τοῦ διασήμεου τούτου συγγραφέως, τοῦ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Ἑπιστημονικῆς Μυθιστορίας νέαν σχεδὸν ἰδρύσαντος ἐποχὴν ἐν τῇ Γαλλικῇ φιλολογίᾳ, τὸ ὄνομα τοσοῦτον ἤδη εἶναι οἰκεῖον, προσφιλὲς ἴσως τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Ὀμήρου, ὥστε καὶ δίκαιον θεωροῦμεν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐλπίζομεν ὅτι ἱκανοποιούμεν, περιληπτικῶς σχεδιογραφοῦντες ἐν ταῦθα τὰ τοῦ φιλολογικοῦ βίου του.

Ὁ Κ. Ἰούλιος Βερν εἶναι ἄνθρωπος πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν προσηλυτισθεὶς εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Μουσῶν τέμενος. Ἀπλοῦς γραμματεὺς τὸ πρῶτον χρηματίσας δραματικῆς τινος ἐταιρίας τοῦ ἐν Παρισίοις Λυρικοῦ Θεάτρου, ἀλλ' ἀσθενῶς ποριζόμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου, ἐγένετο κατόπιν μεσίτης χρεωγράφων παρὰ τῷ ἐν Παρισίοις χρηματιστηρίῳ, συντάττων συγχρόνως καὶ διὰ διαφόρων ἐφημερίδων δημοσιεύων καθ' ἑκάστην ἐκθέσεις τῆς πορείας τῶν χρεωγράφων καὶ ἄλλων δημοσίων ἀξιῶν. Καὶ τὸ ἐπάγγελμα ὅμως τοῦτο ὀλίγον διέτρεξε χρόνον· διότι ὁ ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ ἐπωάζων φιλολογικὸς ἔρως ταχέως ἐκκολάψας ἀπέσυρε καὶ ἀπὸ τούτου τὸν ἄνδρα, δὲ αἱ Μοῦσαι ἀνοικταῖς ἀγκάλαις ἀπεδέχθησαν εἰς αὐτὰς προσδραμόντα τριακονταετὴ τότε νεανίαν.

Συνέγραψε πρῶτον ἔργον τοῦ μονόπρακτόν τινα κωμωδίαν, *Οἱ Ἀχέριοι Στάχεις* (*Les épis de paille*), ἃν καλῶς ἐνθυμῶμαι, ἐπιγραφομένην. Ἡ κωμωδία αὕτη ἐδιδάχθη ἀπὸ σκηνῆς ἐν τινι τῶν Παρισίων θεάτρῳ καὶ . . . ἀπέτυχεν. Ἀπέτυχεν, ὅπως ἀπέτυχον τόσων ἄλλων δαιμο-

νίων ἀνδρῶν τὰ πρῶτα ἔργα, χλεῦν καὶ συριγμὸν ὡς μόνην ἀμοιβὴν ἀπαντήσαντα ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ, ἡ δ' ἀποτυχία αὕτη ἐψύχρανε μὲν ὁπωσδήποτε τὸν ἄνδρα, δὲν τὸν ἀπεθάρρυνε μῶλα ταῦτα. Ἀποχαιρετήσας δὲ τότε ἐπὶ τινα χρόνον τὸ κοινόν, καὶ ἀπὸ δραματούργοῦ εἰς νέον εἶδος μυθιστορίας τραπείς, τὸ ἐπανεῖδε διὰ τῆς *Ἀφρικῆς*, πρῶτου ἔργου δοξάσαντος ἀμέσως σχεδὸν αὐτόν. Ἡμέραν τινὰ τοῦ ἔτους 1867 ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν τὸν Κ. *Hetzel*, ἓνα τῶν μεγαλειτέρων ἐν Παρισίοις ἐκδοτῶν βιβλίων, καὶ πεφοβισμένος ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ναυαγησάσης κωμωδίας του καὶ διστάζων τῷ λέγει ὅτι ἔχει νὰ τῷ ὑποβάλλῃ ἔργον τι—τὴν *Ἀφρικὴν*—πρὸς δημοσίευσιν. Ὁ *Hetzel* τὸν παρεκάλεσε νὰ τῷ τὸ πέμψῃ οἰκαδὲς πρὸς ἀνάγνωσιν.

Μετά τινας ἡμέρας ὁ Ἰούλιος Βερν, ἐν μέσῳ τίς οἶδεν ὁποίων φόβων καὶ ψυχικῶν ἀγωνιῶν, διευθύνεται πρὸς τὸ γραφεῖον τοῦ *Hetzel* ἵνα λάβῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ἔργου του ἀπάντησιν. Ὁ πανοῦργος ἐκδότης, ὅστις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς *Ἀφρικῆς* εἶδεν ἀμέσως ὅτι ἐν τῷ ἀπέναντι αὐτοῦ ἱσταμένῳ καὶ μετὰ δειλίας ἕνεκα τῆς πρώτης ἀποτυχίας περιμένοντι τὴν ἀπάντησιν συγγραφεῖ εἶχε χρυσορυχεῖον ἀληθὲς ὑπὸ τὴν διάθεσίν του, τὸν ἠρώτησεν ὑπὸ ποίους ὁρους ἤθελε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν *Ἀφρικὴν*. Ὁ Βερν δὲν εὕρισκετο οἰκονομικῶς τότε εἰς ἀνθηρὰν κατὰστασιν, ὅπως ἰδίαις δαπάναις ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἔργου. Προέτεινε λοιπὸν τῷ *Hetzel* νὰ τῷ δοθῇ τὸ τρίτον ἐκ τῶν κερδῶν τῆς δημοσιεύσεως.

— Σοὶ δίδω τὸ ἕμισυ ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἐπὶ μιᾷ συμφωνίᾳ· ὅτι οἷόν-δήποτε ἔργον ἂν δημοσιεύσῃς τοῦ λοιποῦ, δι' ἐμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ὅρων θὰ τὸ δημοσιεύσῃς.

Καὶ ὁ Βερν ἐδέχθη προθύμως, ἐννοεῖται, τὴν πρότασιν, ὁ δ' εὐφυὲς κερδοσκοπὸς ἐκδότης ὠφελήθη ἐννεακοσίας περίπου χιλιάδας φράγκων μέχρι τοῦδε ἐκ τοῦ συνεταρισμοῦ αὐτοῦ. Πόσα δ' ἀκόμη θέλει ὠφελῆθῃ!

Συνέγραψε μετὰ τὴν *Ἀφρικὴν* δεκάδα